

MYJ/MERING: MENSENRECHTELIJKE JUBILEA

Alle aanleiding te herdenken waarom die mensenrechten zo ontzettend belangrijk blijven

Egbert Myjer *

Samenvatting | Oud EHRM-rechter Egbert Myjer myj/mert over het blijven herdenken waarom mensenrechten zo ontzettend belangrijk blijven en waarom het zo belangrijk is dat staten die partij zijn bij het EVRM zich houden aan hun bij de ratificatie gedane plechtige beloften. Daarnaast wordt stilgestaan bij het 75-jarige bestaan van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten.

DOI | 10.54195/NTM.18637

De tweede helft van 2023 kende een aantal belangrijke mensenrechtelijke jubileumdagen. Wereldwijd was er de 75ste verjaardag van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (10 december 1948). Maar er was ook de 70ste verjaardag van de inwerkingtreding van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM) (3 september 1953), de 25ste verjaardag van de inwerkingtreding van Protocol 11 bij het EVRM en daarmee van een fulltime Hof (1 november 1998) en de vijfde verjaardag van de inwerkingtreding van Protocol 16 bij het EVRM en daarmee van de mogelijkheid dat het EHRM desgevraagd een advies kan uitbrengen over principiële vragen inzake de uitleg of toepassing van de rechten en vrijheden omschreven in het EVRM (1 augustus 2018).

Dit soort jubilea geeft nog wel eens aanleiding op te sommen en te analyseren welke positieve ontwikkelingen sinds de begindatum hebben plaatsgevonden. En dat is bij bovengenoemde jubilea een heleboel. Wie alleen al kijkt naar de manier waarop het EHRM in al die jaren invulling heeft gegeven aan zijn rechtsmacht het EVRM toe te passen en te interpreteren, kan alleen maar met bewondering terugkijken.

Toch was er in dit tijdgewricht weinig reden tot *feestelijk* herdenken. Alleen al de voortdurende oorlog in Oekraïne en – sinds 7 oktober 2023 – de gruweldaden van Hamas en de daaropvolgende gewelddadige manier waarop Israël ook reageerde ten koste van de burgerbevolking van Gaza laten zien dat de meest ernstige schendingen van mensenrechten – ook dicht bij huis – nog steeds aan de orde van de dag zijn. En wat betreft het EVRM: de verwijdering van Rusland uit de Raad van Europa op 16 maart 2022 – maar de mogelijkheid om nog klachten in te dienen tegen Rusland voor beweerdelijke schendingen gepleegd vóór 16 september 2022 – maakte het er allemaal niet gemakkelijker op in Straatsburg. En dan heb ik het nog maar niet over het feit dat de verwijdering van een Straatsburgse *grand payeur* ook grote financiële consequenties heeft. De gewelddadige acties van Rusland hebben ook veel *inter-State* of *conflict-related* klachten opgeleverd. Van de aanhangige interstatelijke klachten zijn er maar liefst zeven waarbij Rusland is betrokken. Alleen al de ontvankelijkheidsbeslissing in de MH17-zaak laat zien hoeveel werk er ook voor het EHRM zit aan een zo'n zaak. Ik schreef daar ook over in mijn Myj/mering, *Wat betekent zo'n interstatelijke klacht voor de werkdruk bij het Hof*, in: *NTM/NJCM-Bull.* 2023, p. 232-234. Maar er valt op dit moment ook nog heel veel te verbeteren met betrekking tot een

- Prof. mr. B.E.P. Myjer is oud-rechter van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg en emeritus bijzonder hoogleraar Mensenrechten aan de Vrije Universiteit van Amsterdam.

aantal van de 46 overgebleven staten die partij zijn bij het EVRM. Dat komt ook naar voren in het *Memorandum of the European Court of Human Rights* ten behoeve van de *Fourth Summit of Heads of State and Government of the Council of Europe* (20 maart 2023). Ongeveer 80 procent van de klachten die worden ingediend gaan over zaken waarin het EHRM al een duidelijke uitleg heeft gegeven of zijn zogenaamde *repetitive cases*. En sommige uitspraken van het EHRM worden eenvoudigweg – in strijd met het bepaalde in artikel 46 EVRM – op nationaal niveau niet geïmplementeerd. Daarnaast is in een aantal lidstaten van de Raad van Europa sprake van *rule of law backsliding*, waarbij de onafhankelijkheid van de nationale rechterlijke macht in gevaar is.

Weinig reden tot feestelijk herdenken dus, maar wel alle aanleiding te herdenken waarom mensenrechten zo ontzettend belangrijk blijven. En ook: waarom het zo belangrijk is dat staten die partij zijn bij het EVRM zich houden aan hun bij de ratificatie gedane plechtige beloften.

De preambule van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens is nog steeds woord voor woord actueel en kan in dat opzicht niet vaak genoeg worden herhaald. Daarom doe ik dat nog maar een keer:

Overwegende, dat erkenning van de inherente waardigheid en van de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap grondslag is voor de vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld;

Overwegende, dat terzijdestelling van en minachting voor de rechten van de mens geleid hebben tot barbaarse handelingen, die het geweten van de mensheid geweld hebben aangedaan en dat de komst van een wereld, waarin de mensen vrijheid van meningsuiting en geloof zullen genieten, en vrij zullen zijn van vrees en gebrek, is verkondigd als het hoogste ideaal van iedere mens;

Overwegende, dat het van het grootste belang is, dat de rechten van de mens beschermd worden door de suprematie van het recht, opdat de mens niet gedwongen worde om in laatste instantie zijn toevlucht te nemen tot opstand tegen tirannie en onderdrukking;

Overwegende, dat het van het hoogste belang is om de ontwikkeling van vriendschappelijke betrekkingen tussen de naties te bevorderen;

Overwegende, dat de volkeren van de Verenigde Naties in het Handvest hun vertrouwen in de fundamentele rechten van de mens, in de waardigheid en waarde van de mens en in de gelijke rechten van mannen en vrouwen opnieuw hebben bevestigd, en besloten hebben om sociale vooruitgang en een hogere levensstandaard in groter vrijheid te bevorderen;

Overwegende, dat de Staten, welke Lid zijn van de Verenigde Naties, zich plechtig verbonden hebben om, in samenwerking met de Organisatie van de Verenigde Naties, overal de eerbied voor en de inachtneming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden te bevorderen;

Overwegende, dat het van het grootste belang is voor de volledige nakoming van deze verbintenis, dat een ieder begrip hebben voor deze rechten en vrijheden (..);

Het EVRM was het eerste internationale verdrag waarin staten zich verplichtten een aantal van de rechten en vrijheden die in de Universele Verklaring worden opgesomd, te verzekeren aan eenieder die ressorteert onder hun rechtsmacht.

En ook al is dat helemaal niet vereist: in de afgelopen decennia hebben die staten zich een en andermaal nog eens in officiële verklaringen uitgelaten dat ze zich gebonden voelen aan hun uit het EVRM voortvloeiende verplichtingen. Laatstelijk gebeurde dat door de regeringsleiders van de landen van de Raad van Europa tijdens hun topontmoeting in Reykjavik van 16-17 mei 2023. In de zogenaamde Reykjavik Declaration verklaarden zij over het EVRM en de uitspraken van het EHRM:

We reaffirm our deep and abiding commitment to the European Convention on Human Rights and the European Court of Human Rights as the ultimate guarantors of human rights across our continent, alongside our domestic democratic and judicial systems. We reaffirm our primary obligation under the Convention to secure to everyone within our jurisdiction the rights and freedoms defined in the Convention in accordance with the principle of subsidiarity, as well as our unconditional obligation to abide by the final judgments of the European Court of Human Rights in any case to which we are parties.

Ferme woorden, alleen niet overal voldoende in daden omgezet.

Ook dit jaar is er een mensenrechtelijk jubileum. En dan ook nog dicht bij huis. Vijftig jaar geleden – in 1974 – werd in Leiden het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM) opgericht. Daarbij moet in het bijzonder de toenmalige Leidse medewerker staatsrecht Hans Thoolen worden genoemd. Het eerste *NJCM-bulletin* – verzorgd door de leden van de kerngroep van het NJCM – verscheen in april 1976. Voor wat er die eerste jaren gebeurde verwijst ik naar het vijfde *NJCM-bulletin*, april 1977, dat de jaarverslagen bevat over 1974/1975 en 1976, en dat melding maakt van de statuten. Artikel 7 gaat over de doelstellingen van het NJCM:

7 a. De doelstellingen van het Comité zijn:

Het ontwikkelen, versterken en beschermen van de fundamentele rechten en vrijheden van de mens op nationaal en internationaal niveau en in het bijzonder, onverminderd genoemde doelstelling, het behouden en bevorderen van de volgende normen:

- 1) *De onafhankelijkheid van beroepsuitoefening door de rechterlijke macht en de advocatuur dient te worden gehandhaafd.*
- 2) *Een ieder, wiens gedrag het voorwerp wordt gemaakt van onderzoek door een semi-, kwasi- of gewone rechterlijke instantie, heeft recht op een eerlijk proces.*
- 3) *De staat zelf en alleen die daartoe behoren dienen onderworpen te zijn aan de algemeen erkende rechtsbeginselen, terwijl ook de algemene beginselen van behoorlijk bestuur in acht genomen en verder ontwikkeld dienen te worden.*
- 4) *De ontwikkeling van de internationale rechtsorde en de implementatie van de mensenrechten dienen te worden bevorderd.*

b. Onder de fundamentele rechten en vrijheden van de mens worden in ieder geval begrepen de rechten die neergelegd zijn in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van 10 december 1948.

Hier is meer reden tot vieren. Het NJCM is inderdaad uitgegroeid tot een gezaghebbende organisatie die zich met succes inzet voor de bescherming van de rechten van de mens in Nederland en in het Nederlandse buitenlandse beleid. En zonder het *NJCM-bulletin* had deze Myj/mering niet kunnen staan in de 49ste jaargang van het *NTM*.